

Matijakov stric.

(Spisal Fr. —ek.)

IV.

Vojaški ubežnik.

Četrtna nedelja je bila minula in začel se je veliki teden. Ljudje so se večinoma držali doma in pripravljali za velikonočne praznike. Gospodinje pa so imele opravka čez glavo. Treba je bilo snažiti po hiši, kuhati krače in pripravljati moko za peko. Otroci pa tudi niso samo počivali. Tolkli so orehe in lešnike za potice, kolače in kolačke. Seveda so pri tem delu pokušali tudi sladka jedrca, če jih le ni kdo opazoval. Veselje jim je igralo na cvetočih licih, semtertja jim je ušel celo glasen smeh. Materam pa niso bili nič kaj všeč tisti veseli „hihihi“, ker je bil veliki teden, čas splošne žalosti. Zato so jih tudi pokregale, češ, „ne reži se mi, veliki teden je!“ In obmolknili so otroci. Le, ko so bili sami v sobi, začeli so zopet glasno govoriti o božjem grobu in vstajenju pa tudi lepih pirhov niso pozabili, ki so se namakali v rdeči prežilki.

Ko so pa veliko soboto pri vstajenju zapeli veselo alelujo, razvezali so se jeziki otrokom in odraslim. Mladina je drobila kolačke in trkala s pirhi, odrasli so pa po svoje kazali velikonočno veselje.

Tisti torek po praznikih mi velijo mati: „Nesi, Francek, nesi k Matijakovim popraviti one grablje, ki so pred hlevom. Odlomila sta se dva zoba in treba bo iti pospravljati in grabiti po vrtilih in travnikih. Danes še malo praznujemo, Matijakov stric bodo doma in kmalu pritrldijo dva nova zoba.“ Predno odidem z grabljami k Matijakovim, mi dadó mati še precejšen kos slastnega kolača za strica.

Stric so grablje kmalu popravili, le še zagojzditi so jih hoteli. Kar pripojejo mladeniči proti Matijakovi hiši. Prišedši do hišnega vogala, pa eden mladeničev tako nemileno zavriska, da so se prestrašili celo stric v hiši. „Nò, bodi Bog zahvaljen“, pravijo nato, „da bo že konec temu vpitju. Danes naj le še pojejo in vriskajo, jutri bo že vse zopet klaverno, če jih res toliko potrdijo v vojake, kakor se govori.“

Komaj so izpregovorili te besede, odpró se vrata in v sobo stopi sosedov hlapec. Za klobukom je imel list papirja in velik šop zelenja, tako da se mu je bil klobuk pobesil globoko na desno uho. Fant nekaj časa molči, sede na klop pri peči in vzdihne: „Stric, vojak bom, prav gotovo me potrdijo, oh, kaj bo, kaj bo!“

Stric ga pogledajo nekam po strani, vzamejo pipico iz ust in zakričé: „Šleva prismojena, kaj se kisaš in cviliš, poglej se no malo pod noge. Tak si, kakor bi bil služil deset let za obroč na zeljni kadi, pa boš vojak? Beži, beži! In če bi te tudi potrdili, kaj ti bo hudega, nič, prav nič. Dve leti se boš malo obračal po petah, pa meso in ržen kruh boš jedel. Morda te pa že

čez dva meseca pošljejo domov, če te ne bodo že danes za vselej zapodili od nabora. Sedaj naj bo vesel vsak, če sme služiti cesarju, drugače je bilo seveda, ko sem bil jaz v vojaških letih. Takrat je bila huda in nihče se ne čudi, če smo se skrivali leta in leta, da nas niso vtaknili v vojaško suknjo.“

Te besede so potolažile mladeniča. Izmuzal se je tiho iz sobe, za hišnim vogalom pa je krepko zavriskal. Molčič sem ostal sam v sobi. Slednjič pa mi kar uide: „Stric, ali ste bili tudi vi vojak?“

„Bil sem bil“, odgovoré stric, „bil sem vojak skoraj sedem let, če tudi nisem imel še nikoli vojaške sable za pasom in cesarske kape na glavi. Sedem let so me imeli le zapisanega v Turjaku med vojaškimi ubežniki. Da pa ne boš mislil, da nimam rad našega dobrega cesarja, ti moram razložiti, kako je bilo tista leta z vojaško službo.“

„Ko sem bil še tak, kakor so ti-le fantje, ki hodijo sedaj pojoč k vojaškemu naboru, ni bilo v deželi še tistega reda, kakor je sedaj. Ako je gosposka potrebovala vojakov, morali so župani poslati določeno število mladih mož v graščino. Graščaki so jih pa oddali v vojsko. Mladenič je potem nosil puško, dokler jo je mogel, ali dokler mu ni sovražnik preklal glave. Domov se jih je le malo vrnilo. Zato se je pa skrival marsikateri mladenič leta in leta, da ni prišel gosposki v roke. Ubežnike je gosposka seveda lovila. Župan in njegovi lovci so morali po gorah in skrivališčih stikati za njimi. Ti so se umikali; če so bili zasačeni, so se tudi branili in nastali so večkrat krvavi boji. In tak boj bi bil kmalu poskusil tudi jaz. Tako-le je bilo:“

„Kmalu po tistem letu, ko me je bil potolkel valpet na tlaki z gorjačo, umrla je bila v Turjaku dobra grajska gospa. Valpet je bil sedaj ves drugačen z menoj. Zmerjal me je pri vsakem delu, če tudi sem delal za dva tlačana. Hotel se je pa še hujše maščevati. Kmalu je dobil priliko.“

„Nekega zimskega dne pridejo k nam moj krstni boter in mi pravijo: ‚Župan je dobil ukaz iz Turjaka, da mora nemudoma petnajst mladeničev poslati v graščino, ker gosposka potrebuje vojakov. Med mladeniči, katere hoče imeti graščak, se bere tvoje ime na prvem mestu. Če hočeš rešiti svojo kožo, beži, skrij se! Jutri večer, ali pa že nocoj pridejo lovci.‘ Vedel sem sedaj vse. Hitro povem vse materi in bratu, potem skočim k svojim prijateljem, ter jim sporočim, kaj nas čaka. Sklenili smo pobegniti.“

„Še tisti večer nas je korakalo lepo število proti Slivici in naprej v hribe. Vsak je imel svojo sekiro čez ramo in culo živeža s seboj. Snežilo je močno in le počasi smo mogli hoditi.“

„Prvo noč smo počivali v neki dolinici pod košato smreko. Precej otožni smo sedeli pri velikem ognju. Ker ni mogel nihče zaspiti in ne mnogo govoriti, začnemo moliti rožnivenec. E, kako smo bili zbrani in pobožni tisto noč pri molitvi! Ko pa na koncu molitve jaz še pristavim očenaš za našega cesarja, da bi ga Bog varoval in nas kmalu rešil tlačanstva, zasvetila se je marsikomu solza v očesu. Taka je bila prva noč. Podobnih preživel sem še več. Včasih smo prosili prenočišča tudi v kaki samotni hiši, pa vsak bi se bil nas rad kmalu odkrižal, iz strahu pred gosposko.“

„Ker nam je kmalu pošla hrana in denar, sklenili smo se obrniti proti Hrvaškemu, da bi tam dobili zaslužka v hrastovih šumah. In res smo šli. Tri leta smo si v gozdu s sekiro služili vsakdanjega kruha. Kadar pa je prišel v šumo kak delavec iz tujega, pričakovali smo ugodnih poročil s Kranjskega. Ali iz našega kraja ni nihče prišel in zato nismo nič zvedeli od doma.“

„Nekega dne se domenimo, da gremo proti domu, naj pride, kar hoče. Gospodar nam izplača zaslužek in mi odrinemo. V dobrih osmih dneh stali smo na domačih tleh. Kako sem se razveselil, ko sem zopet slišal domači zvon. Na kolena sem padel in molil angeljevo češčenje. Po noči sem se priplazil do domače hiše. Razjokal sem se, ko sem objel mater in brata. Toda oba mi pravita: „Beži, beži Matevžek, ravno včeraj so te zopet iskali Turjaški!“ Prestrašen spravim denar in hlebec kruha, katerega so mi mati jokajoč ponudili. Kakor meni, godilo se je tudi mojim tovarišem. Zato smo se hitro dobili in bežali.“

„Nismo bili še streljaj daleč od naše vasi, ko zapazimo lovce za seboj. Dobili so bili izdajalca, ki jih je vodil. Po stopinjah v snegu so nas sledili. Ugibali smo, kam bi se skrili v prvi nevarnosti. Kar ti pravi rajni Polakov Miha: „Fantje, bežimo v naš mlin, tam nas ne zavohajo nocej.“ Bili smo zadovoljni, le to nas je skrbelo, kako bi sled v snegu zbrisali. Pomagal nam je zopet Miha, rekoč: „Po cesti pojdimo do steze, ki vodi do brvi čez potok, in sicer moramo iti drug za drugim ritensko, pa jim zmešamo sled.“ In šli smo tako do brvi. Tam poskačemo v potok in po vodi bredemo, da pridemo do mlina.“

„Dobro smo se bili že v mlinu posušili in pokrepčali. V temi pri peči sedeč smo ugibali, kam bi dalje bežali. Kar se pod oknom posveti in nekdo zakriči zunaj: „Odprite, hitro odprite, če ne zapalimo gnezdo!“ Hitro pograbimo vsak svojo sekiro in odpahnemo duri. Drug drugemu dajemo še pogum, češ, „ni jih dosti, ne bodo nas polovili!“

„Nato stopi rajni Griški Tonek pred vrata in pravi: „Le sem pojdite, lovci, in kar vas je tacih, tukaj sem jaz, notri je pa še cela Jakobova čreda; videli bomo, kdo ima trši bučo, mi ali valpet!“ In vsi se usujemo pred hišo. Lovci pa videč, da nas ne zmagajo, jo hitro odkurijo, mi se pa precej odpravimo zopet proti Hrvaškemu.“

„Tri leta smo zopet tesali hraste v hrvaških šumah. Nekega dne pa dobim sporočilo od doma, da mi je umrl brat. Odrinem zopet proti domu. Doma zvem, da v Turjaku ni več tistega malopridnega valpeta. Njegov naslednik je bil bolj človeški. Ker je videl, da sem jaz edini sin pri nas in so se bili moja mati precej postarali, oprostil me je za vselej vojaške službe.“

Poludne je zazvonilo. Ko s stricem odmoliva, dadó mi popravljene grablje, rekoč: „Le pojdi domov in reci materi, da znajo dobro napraviti in speči kolač. Če boš priden, povedal ti bodem o priliki še kaj iz svojega življenja.“

